

ADIN TXIKIKO LEGE-HAUSLEAK

TXOSTENAREN SEPARATA

ARARTEKOAREN ARGITALPENAK

EUSKO LEGEBILTZARRARI TXOSTEN BEREZIAK

- *Kalabozoak*. Ertzaintzaren eta udalen atxiloteta egoitzak. 1991.
- *Psikiatrikoak*. Ospitale psikiatrikoetako buru-gaisoen egoera. 1992.
- *Adinekoen egoitzak Euskal Autonomi Elkartearen (1992-1993)*. 1994.
- *Euskal Herriko Ararteko Erakundearen lehen bost urteak (1989-1994)*. 1994.
- *Euskal Autonomia Erkidegoan egoitzez kanpo adinekoentzat dagoen laguntzari buruzko txosten berezia (1994-1995)*. 1996.
- *Euskal Autonomia Erkidegoko kartzeletako egoera*. 1996.
- *Babesik gabeko haur eta nerabeentzako laguntza zerbitzuak*. 1997.
- *Adin txikiko lege-hausleak*. 1998.

Txosten berezien separatak

- *Babesik gabeko haur eta nerabeentzako laguntza zerbitzuak*. 1997.
- *Adin txikiko lege-hausleak*. 1999.

EUSKO LEGEBILTZARRARI TXOSTEN ARRUNTAK

Liburukiak: 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997.

Txosten arrunten separatak

- *Arartekoaren gomendio eta iradokizunak*. Liburukiak: 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996.

BESTELAKO ARGITALPENAK

- *Idatz arauak / Normas de redacción*. 1992.
- *Ombudsmanaren Hirugarren Hitzaldi Europarra*. *Herrialdeko Ombudsmanaren garrantzia*. 1993.
- *Esanak eta eginak / Dichos y hechos*. Juan San Martín. Arartekoa. 1994.

Faksimilak

- *Jaquin-bide Iritarautia - 1820*. Kadizko Konstituzioari buruz euskaraz idatzitako eskuizkribu argitaragabea. irakaskuntzarako moldatua. 1991.
- *Gaioren Institutionum*. 1992. (Gaztelera-zko lehen argitaralditik aterea. Madril. 1845).
- Aita Frantzisko Vitoria-koaren *De indis insularis*. *De iure belli*. 1993. (Lyonen 1557an egindako lehen argitaralditik aterea).
- Valentín de Forondaren *Cartas sobre la policía*. 1998. (Iruñean 1820an egindako bigarren argitaralditik aterea).

Padre Francisco de Vitoria Giza Eskubideen Saila

(bekadunen lanak)

- Eduardo Javier Ruiz Vieytez. *El derecho al ambiente como derecho de participación*. 1993.
- Miguel Angel Encinas Cañón. *Viviendas de protección oficial y arrendamientos en el País Vasco (1982-1991)*. 1994.
- Gema Varona Martínez. *La inmigración irregular. Derechos y deberes humanos*. 1994.
- Ander Bergara. *Hezkuntza- eta Hizkuntza-eskubideak indarreko lege-araubidean*. 1996.
- María José Fernández de Landa Montoya. *El control interinstitucional en la Unión Europea*. 1996.
- Isabel Paula Sánchez García. *Rechazo social hacia las personas seropositivas en la CAPV*. 1998.

«Jornadas sobre derechos humanos» bilduma

- Ararteko. *El derecho a la no discriminación por motivo de raza*. 1997.

ADIN TXIKIKO
LEGE-HAUSLEEKIKO
ESKUHARTZEA

Arartekoak Eusko Legebiltzarrari egindako txosten bereziaren separata

Txostenaren egilea: SIIS-Dokumentazio eta Ikerketa Zentroa.

Ararteko erakundearen aldetik, txostena egokitzen arituak: Xabier Markiegi, Mercedes Agúndez, Faustino López de Foronda, Fermín Barceló, Miren Ortubay, Amaia Pagola, Nieves Oca.

Itzulpena: L. Auzmendi, K. Biguri, K. Diez de Ulzurrun, Ana Sagasti eta L. Zenarruzabeitia.

© ARARTEKO

Fotokonposaketa eta inprimaketa: Gráficas Santamaría, S.A.

Azaleko irudia: *Niños jugando a los toros*. Ohol gaineko margolana, Eduardo Zamacois y Zabalak egina.

Irudiaren ©. Bilboko Arte Ederren Museoa.

Paper erreziklatua.

ISBN: 84-89776-03-2.

L.G.: VI-454/98.

Joan den urteko abenduan Arartekoak txosten berezi bat argitaratu zuen *Adin txikiko lege-hausleak* izenburupean. Txosten horrek 700 orrialde baino gehiago ditu eta zenbait erakunderi helarazi genien: Eusko Legebiltzarrari, foru aldundiei, udalei, instantzia judizialei, laguntza zerbitzuei...

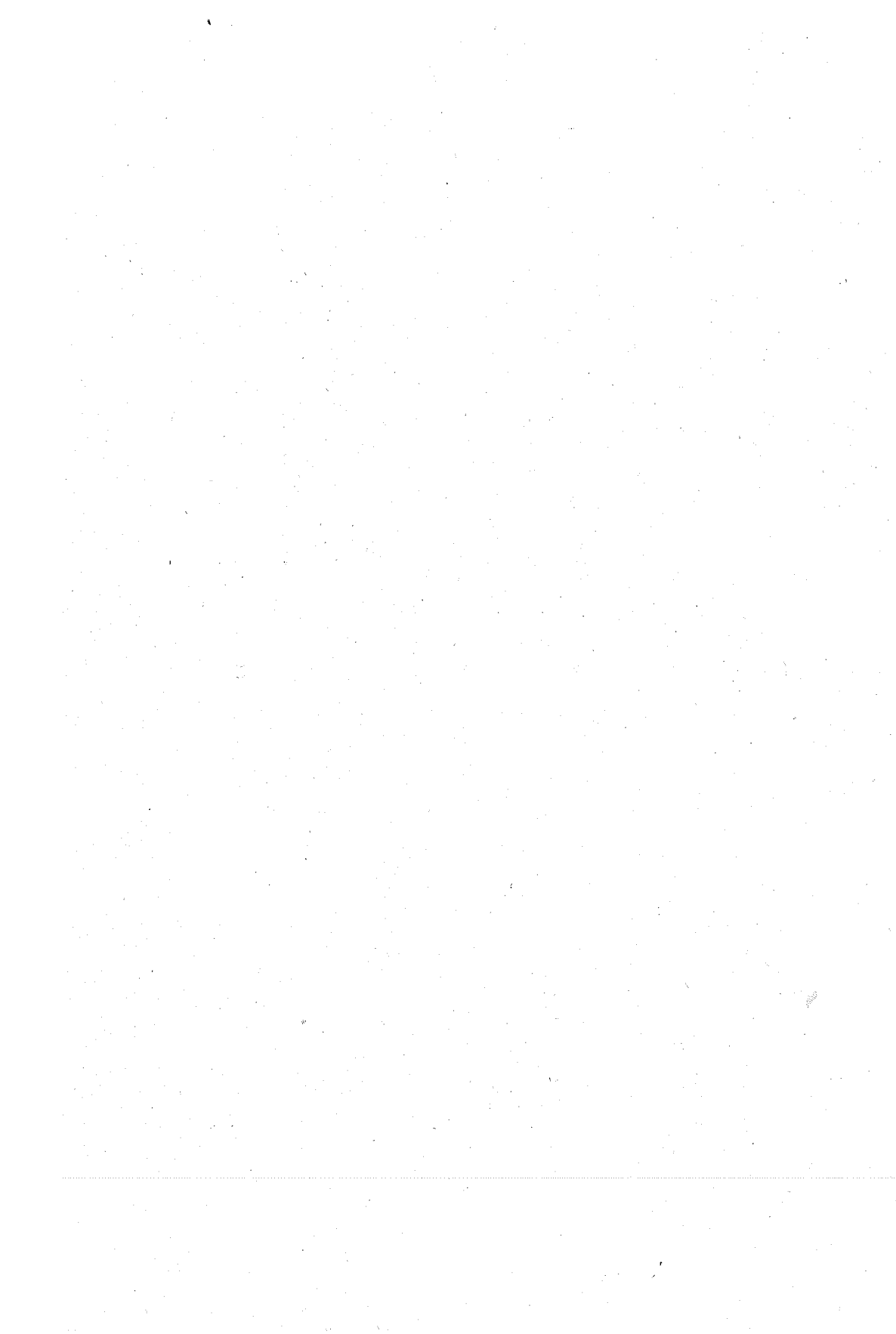
Separata hau argitaratutako txostenaren laburpena da, gai honetan interesa duten pertsona edo taldeen artean errazago banatzeko.

Horrela bada, liburu hau eratzeko ez dugu txostena osorik hartu, baina bai, gure ustez, zatirik funtsezkoenak, ikuspegi orokorra ematen dutenak:

- Hitzaurrea.
- Txostena laburbiltzen duen atala.
- Gomendioen atala.

Gainera, eranskin moduan, grafiko bat eta taula bat sartu ditugu, horiek ere lagungarriak izan baitaitezke sektore hori oro har zertan den jakiteko.

Vitoria/Gasteiz, 1999ko urtarrila

AURKIBIDEA

AURKEZPENA	23
X. ATALA: LABURBILKETA	309
1. Sarrera: helburua, esparrua eta metodologia	311
2. Marko teorikoa eta marko juridikoa	311
3. Zerbitzu sarea eta atenditutako populazioa	313
4. Prozedurak	315
5. Neurriak ezartzeko bideak	317
6. Konponbideen azterketa	318
7. Erakundeen arteko koordinazioa eta elkarlana	323
8. Neurrien kontrola eta ebaluaketa	324
XI. ATALA: GOMENDIOAK	325
Esparru teorikoa, esparru juridikoa eta eskuduntza banaketa	327
Zerbitzu sarea	328
Atenditutako populazioa	330
Prozedurak	331
Neurriak ezartzeko bideak	332
Erakundeen arteko koordinazioa eta elkarlana	336
Zerbitzuen kontrola eta ebaluaketa	338
ERANSKINAK	
2. grafikoa	
Adin Txikikoen Epaitegietan aplikatutako prozedura.....	113
19. taula	
Proporzioa neurrien aplikazioan	148

AURKEZPENA

* **Txosten berezi honetan, adin txikiko lege-hausleei dagokienez EAEn erakunde desberdinek daukaten eskuhartzea aztertzen da.** Beraz, gure Erkidegoan arrisku egoera berezian dagoen 12 eta 16 urte arteko kolektiboari erakundeetatik eskaintzen zaion erantzuna deskribatu eta baloratzen da bertan. Eta, noski, hobekuntza proposamen edo gomendio multzo bat ematen da eskuhartze horiek hobetzen joateko.

Aurreko txosten berezien bidetik doa oraingo Arartekoaren txosten monografiko hau ere; besteetan kolektibo bereziki ahulen egoera aztertu da (atxilotuat, espetxeratuak, gaixoak, zaharrak...). Neurri batean, babesik gabeko egoeran dauden adin txikikoen egoera aztertu zuen aurreko txosten bereziaren osagarri izan nahi du oraingo honek.

Txosten hau, **esanahi bereziko eta ikusminez betetako egoera berezi batean aurkezten da.** Horrela:

- 1996ko urtarrila geroztik, Eusko Jaurlaritzako Justizia, Ekonomia, Lan eta Gizarte Segurantzza Sailak bere gain hartua du neurriak ezartzeko erantzukizuna, eta horrela, batez ere Bizkaian eta Gipuzkoan aspaldiko urteetan bizi izandako egoera kezkarri bat gairatzen da. Erantzukizun hori gauzatzeko, berriki (1998ko otsailean), Adin Txikikoen Auzitegiek Hartutako Neurriak Exekutatzeko Plan bat onartu da, eta gure Erkidegoko beharretarako barrualdi-zentroen sarea (Andollu, Aramaio, Ortuella, Zumarraga) osatuko duten obra ezberdinak martxan jarri dira.
- Bestalde, 1995eko Kode Penalak adin penala 16 urtetik 18ra igo zuen, baina, aldi berean, agindu hori indarrean sartzeko epea gaia arautuko duen lege berezi bat onartu arte atzeratzea ere erabaki zuen. Lege hori ez da oraindik onartu; aurreproiektu bat badago, eta ezberrik gabe adin txikikoekin lana egiten duten zerbitzuen eskuhartzea gehitzea ekarriko du.

Ikus daitekeen bezala, **txostenak hiru atal berezitu dauzka:**

- **Lehenengoan**, adin txikiko lege-hausleekiko eskuhartze sistema aztertzen da bere osotasunean: bere aspektu teorikoak eta praktikoa, zerbitzu-sarearen osakera eta atenditutaikoen ezaugarriak, poliziak kasuak detektatu

eta neurriak hartzen diren bitartean eskuhartzean jarraitzen diren prozedurak, etabar. Azken gaiari dagokionez, prozedurak deskribatzeko eta baloratzeko ehun espediente judizialek gora aztertu dira.

- **Bigarrean**, legeak aurrikusten dituen neurriak banan-banan aztertzen dira: horien izaera, zenbateko sarritasunarekin ezartzen diren, dauden bitartekoak eta zein eperekin burutzen diren, etorkizunari begira, etabar. Kasuen deskribapen eta azterketaren bidez, egun dauden aukera guztiak erreparatzen dira:
 - Bitartekaritzak.
 - Ingurune irekian ezarri daitezkeen neurriak (zaintzapeko askatasuna, harrera, edo komunitatearen onurarako zerbitzuak egitea).
 - Barrualdi-neurriak (gure Erkidegoan dauden hiru zentroyen ebaluaketa-rekin).
- **Hirugarrean**, ondorioak ateratzen dira. Txostenaren laburpenaren ondoren, bertan Arartekoak gai honetan erantzukizuna daukaten erakundeei egiten dizkien gomendioak jasotzen dira. Eta gomendioak, aztertutako gaien ingurukoak dira eta horietan hobekuntzak sartzea proposatzen da: prozedurak, zerbitzuen sarea, erakundeen arteko lankidetzak, zerbitzuen ebaluaketa...

Aztertu den gai honetan zuzenean erantzukizuna daukan erakundeetako bat Justizia Administrazioa da, eta zehazkiago Adin Txikikoen Auzitegiak eta Fiskaltzak, horiei dagokielako neurriak hartzea. Sistema judizialaren ardurapeko gaitan Arartekoak eskuhartzeko legeak ezartzen dituen mugen ondorioz, txostenean sekula ez da baloratzen hartutako neurriak egokiak edo desegokiak ote diren; baina, aztertzen den gaia kontuan izanik, organo judizialek beraiek eskaintako justiziaren praktikari buruzko datu adierazgarri batzuk bai bildu eta deskribatzen dira.

Bestalde, txostena argitaratu baino lehen eta ahalik eta zorroztasun handienarekin jokatu nahirik, txostenaren zirriborua adin txikikoen erreformarekin zerikusia daukaten erakunde guztiei eskuratu zaie: Adin Txikikoen Auzitegiei, Adin Txikikoen Fiskaltzei, Eusko Jaurlaritzako Giza Eskubideen Batzordeari eta Arabako Foru Aldundiko Gizarte Ongizate Sailari. Bestalde, txostenean aztertzen diren hiru barrualdi-zentroyei ere eskuratu zaie, bakoitzari dagokion parteak bidaliz.

- * Aurkezpen honetan, irakurleak txostenean aurkituko dituen **zenbait aspektu azpimarratu nahi ditut, ikuspegi bermatzailetik oso bereziki kezkatzen nautelako:**

1. Legeak iragarri eta heziketa eta sozializazio helburuak lortzeko aukera handiak eskaintzen dituzten neurri batzuk oso gutxi erabiltzen dira.

Legeak, adin txikiko lege-hausleei ezartzeko bitarteko eta neurri asko iragartzen ditu:

- bitartekaritza;
- erazarpena;
- asteburu batetik hiru asteburu arteko barrualdia;
- zaintzapeko askatasuna;
- beste pertsona batek edo familia gune batek eman diezaiokkeen harrera;
- komunitatearen onurarako zerbitzuak egitea;
- tratamendu ambulatorioa;
- barrualdia;

Auzitegiek eskuratu eta txostenean jasotzen diren datuek erakusten dutenez, ordea, errealitatea ez da hain anitza: neurri batzuk asko erabiltzen dira, eta, beste batzuk, berriz, aukera asko eskaintzen dituzten arren, apenas batere ez.

Batzuetan, badirudi zenbait neurri ez ezartzeko dagoen arrazoia, neurri horiek behar bezala exekutatzeko bitarteko gabezia dela. Hori horrela balitz, legearen izpiritua perbertitzen arituko lirateke. Horrela, ez da ahaztu behar nolako arriskua egon daitekeen laster asko zabalduko diren barrualdi-zentroak neurririk gabe erabili eta ingurune irekian ezar daitezkeen beste neurri batzuk baliabide gutxi daudelako urriago erabiltzearen ondorioz.

2. Sarritan, egintzen eta neurrien ezarpenaren artean denbora gehiegi igarotzen da.

Ikuspegi pedagogikotik, eta ez dugu ahaztu behar 12 eta 16 urte arteko nerabeetaz hitz egiten ari garela, inork ez du zalantzatan jartzen egintza salagarriari ahalik eta lasterren erantzun behar zaiela. Berehalakotasunak aukera ematen dio adin txikikoari bi elementuak erlazionatzeko, gizartearen erantzuna bera jarduerarekin errazago lotzeko, eta era horretan errazago egiten da bere jardueraren kargu.

Txostenak erakusten duenez gero, egintzen eta neurrien artean sarritan denbora gehiegi igarotzen da. Batzuetan, beharrezkoa da egintzen eta neurriak ezartzearen arteko denbora murriztea; beste batzuetan neurriak ezarri eta horiek gauzatzeko hasi arteko denbora murriztu behar da, organo judizialen eta neurriak indarrean jartzen dituzten administrazioen arteko

koordinazioa hobetu behar da, prozedurak errebisatu edo bitartekoak alde zuzenetik iragarri behar dira...

3. Gaur egun dagoen behin-behinekotasun egoera gaindituko duen legedirik ez dago.

Mila bederatzehun eta laurogeita hamabosteko Kode Penalaren onarketak adin penalerako muga 18 urtetan finkatu, eta adin txikiko lege-hausleei dagokien araudia 18 eta 21 urte arteko gazteei ezartzeko aukera ematen du. Aurrikuspen horiek, ordea, ezin dira indarrean sartu, eskuhartze hori breziki arautuko duen estatu mailako araudia onartu eta indarrean sartu arte. Eta araudi horren beharra larria eta igaro den denbora luzea den arren, oraindik onartu gabe dago.

Bestalde, Eusko Jaurlaritzak arau mailan dagokion eskuduntzaz baliatu behar du eta zerbitzua hobetzeko zenbait gai arautu beharra dauka, hala nola ondorengo gaitan: neurriak ezartzen dituzten zentro eta zerbitzuek bete beharreko baldintzak, zerbitzu horien kontrolerako mekanismoak, neurriak erabakitzen dituzten organo judizialen eta indarrean jartzen dituzten administrazioen arteko koordinaziorako sistemak...

4. Adin txikiko hauei ematen zaien erantzunean ohiko sistemek daukaten inplikazioa txikia da.

Garbi dago adin txikiko pertsona hauekin, hala delitu-egintzak burutu aurretik, nola neurriak indarrean jarri baino lehen edo ondoren, zerbitzu desberdinek (hezkuntza, osasuna, gizarte zerbitzuak, polizia...) prebentzio-lan handia egin dezaketela. Baina, garbi dago ohiko sareek, baita neurriak indarrean jarrita dauden denboran ere, abantaila izugarriak eskaintzen dituztela.

Horrela, derrigorrezko aroan ohiko hezkuntz sistematik kanpo eskolaratzea bezalako egoera batzuk berehala zuzendu behar dira.

5. Hiru lurraldeen artean praktika judizialari dagokionez desberdintasunak nabari dira.

Adin txikikoen Auzitegi bakoitzak, noski, eskuduntza osoak dauzka ezarritako marko juridikoaren barruan epaitutako kasuei egokienak iruditzen zaizkion neurriak ezartzeko.

Normala da, beraz, auzitegien artean desberdintasunak egotea. Baina, txostenean jaso diren datuen arabera, aldeak oso nabariak dira gai garrantzitsu batzuetan, esate baterako eskuhartze tasetan, bitartekaritza

eta neurrien arteko proportzioan, neurri desberdinen ezarketa-sarritasunetan, hartutako neurri guztien artean ingurune irekira bideratutakoetan, etabar.

Erakunde judizialen askatasuna osoki errespetatzen badugu ere, erakunde honek datu hauek helburu honekin ematen ditu: talde judizialek beraiek bidezkoa ikusten badute desberdintasun horien arrazoiak azter ditzaten.

6. **Pertsona horien eskubideak bermatzeari dagokionez gabeziak ikusi dira.**

Ikuspegi bermatzaile batetik, eta hori da Arartekoari dagokiona, txosteneko zenbait datu kezkarriak dira, adin txikiko pertsona horiek giza eskubideetatik guztiz baliatzeko arrisku objektiboa edo ezintasuna erakusten dutelako. Eta hori erakusten dute ondorengo datuek:

- polizia egoitzetan pertsona horiek jasan behar izan dituzten baldintzak;
- adin txikikoei ez zaie informaziorik eman edo hizkuntza ulergaitza erabili dute beraiekin;
- prozeduretan, abokatuaren irudiariez da zehataztasunez azaldu;
- zerbitzuen kontrol eta ebaluaketarako sistemarik ez dago; autoebaluaketa baino ez dago;
- kexa edo erreklamazio mekanismoetan gabeziak daude;
- kontentzio-moduloen erabilera posiblea gehienez 15 egunera arte luzatzen da...

Begibistakoa denez gero, txosten honetan egiten diren 45 gomendioetatik gehienak hain zuzen aipatu diren arazo horiek konpontzera bideratuta daude. Ararteko erakundeak eragindako zerbitzu edo sail guztiei helaraziko dizkio gomendio horiek, eta, ondoren, jarraipen lana egingo du zenbateraino onartu eta bete diren ezagutzeko.

* Aurkezpenarekin amaitzeko, **txosten hau egiteko lanean aritu eta lankidetzaz eskaini duten pertsona eta erakundeei eskerrak eman nahi dizkiet**, eta bereziki ondorengoei:

- SIIS Dokumentazio eta Ikasketa Zentroari, bere esku egon baita txostenaren diseinoa eta osaketa;
- Adin Txikikoen Auzitegiei, Adin Txikikoen Fiskaltzei, Eusko Jaurlaritzako Giza Eskubideen Batzordeari eta Arabako Foru Aldundiko Gizarte Ongizate Sailari, beharrezko datuak eta dokumentazioa eskura jarri eta txostenaren zirriborroari zenbait zehaztasun egin dizkietelako, eta baita Eusko

Jaurlaritzako Barne Saileko langileei ere, beraien informazioarekin parte hartu dutelako;

- gure Erkidegoan dauden hiru barrualdi-zentroetako profesionalei (Andollu, Aramaio eta Ortuella) eta erabiltzaileei, azken hilabeteetan beraiekin lanean aritu garelako;
- nerabeei eta horien familiarteko eta hezitzaileei, kasuen azterketan parte hartzeko prest egon direlako;
- txostenaren errebisio eta argitalpen lanetan aritu diren Ararteko erakundeko langileei.

Espero dut etorkizun hurbilean hemen jasotzen diren ikusminak eta proposamenak egia bihurtzen joatea, eta horien bidez adin txikiko lege-hausleekiko eskuhartzea modu eraginkorrean hobetzea.

Vitoria-Gasteizen, 1998ko ekainak 5

Xabier Markiegi Candina

ARARTEKOA

X. ATALA

LABURBILKETA

1. SARRERA: HELBURUA, ESPARRUA ETA METODOLOGIA

Txosten honetan Euskal Autonomia Erkidegoan lege-hausleekin erabiltzen den eskuhartze sistema aztertzen da. Xedeak hauexek dira: gaurko egoerari buruz egiazko ikuspegi osoa ematea, jarduera onaren elementuak antzematea eta zabaltzea, eta ikusi denez disfuntzioak dauzkaten alderdiak hobetzeko bideak proposatzea, ikerketa berriek eta nazioarteko testu aplikagarriek emandako jokabideak aintzakotzat hartuz.

Esparrua Adin Txikikoen Epaitegien Eskuduntza eta Prozedura Arautzeko Legearen Erreformari buruzko ekainaren 5eko 4/1992 Legean zehazten da, hau da, 12 eta 15 urte bitartekoekiko eskuhartzea bertan jasota dago.

Txostena egitean bi zati bereizi dira. Lehenbizikoan, gazte-justizia sistema alorrari buruzko zenbait erreferentzia teoriko eman eta gure esparruan indarrean dagoen eredia deskribatu da, lege aplikagarriak, eskumenen banaketa, alor honetan parte hartzen duten Organo eta erakundeen osaketa eta prozeduraren urratsak zehatz mehatz azalduz. Bigarren zatian, adin penal txikiko lege-hausleen aurkako prozeduraren barnean aplikagarri diren neurriak, ezartzeko bideak eta kontrol eta ebaluaketa bideak ere aztertzen dira.

Erabilitako metodologiak bi oinarri ditu, gaiari buruzko literatura berriena eta gaia ukitzen duten zerbitzu eta erakundeetatik ahoz edo idatziz jasotako informazioa. Beste aldetik, errealitatea hobeki ezagutzeko eta argia egiteko asmoz 1996an eta 1997ko lehenengo seihilabetekoan irekitako 100 espediente judizial aztertu dira, hiru barrualdi zentroen ebaluaketa burutu da eta banakako 12 kasu aztertu dira, adin txikiko lege-hausleei, gurasoei eta neurriak ezartzen partehartze zuzena izan duten profesionaleri elkarriketak eginez.

2. MARKO TEORIKOA ETA MARKO JURIDIKOA

Egun, mendebaldeko herrietan oinarritzko hiru eredu daude adin penal txikiko lege-hausleekiko eskuhartzean: justizia eredia, babes eredia eta egindako kaltearen ordainbide-justizia eredia. Lehenengo ereduaren ezaugarri nagusia prozedura

bat, gehien bat judiziala ezartzea da, prozesu bermeak errespetatuz; prozeduraren markoan askotan hezkuntza helburuak dituzten neurri penalak edo, gutxienez, zehapenezkoak erabaki daitezke. Bigarren ereduan, norberaren eta familia eta gizarte mailako gabeziek hartzen dute lekurik garrantzitsuena, legea hausteko jokaerak sortzean erabakigarritzat jotzen baitira. Eredu honetan gizarte zerbitzuei dagokie gazteen beharrei era egokienean erantzutea. Hirugarren ereduaren oinarria gazteek beren jokaeren ondorioez ardura hartzeko egokitasunean datza, ondorioen aurrean jarraraziz eta adiskidetze, kaltearen konpontze edo kaltetuari kendutako ondasunaren itzultzeaz baliatuz.

Gure esparruan indarrean dagoen eredu justizia eredutik hurbil dago nabarmenki, hezkuntza helburuak dituzten zehapen neurriak ezartzen baitira. Hala ere, beste ereduen zenbait ezaugarri agerian ditu: alde batetik, gazteen beraien edo alderdi soziofamiliarreko egoerak kontuan hartzen dira oso. Beste aldetik, bitartekaritza eta kaltea konpontzearen aukera ematen du.

Adin penal txikikoek legea hausten dutenean, eskuhartzea, gure zuzenbidean, Adin Txikikoen Epaitegien Eskuduntzak eta Prozedura Arautzeko ekainaren 5eko 4/1992 Legearen arabera arautzen da. Adin Txikikoen Tutoretzako Auzitegiei buruzko Legearen 15. artikulua inkonstituzionalitate adierazpenak esparru honetan utzi zuen hutsunea betetzeko, urjentzia bidez onartu zen lege hori. 1995eko Kode Penal berriak, 19. artikuluan, adin penala 18 urtetan ezartzen du eta, 69. artikuluan, Adin Txikikoentzako Justiziarako arautegia 18 urtez goitiko eta 21 beheitikoentzako erabiltzea ere aurreikusten du. Adin Txikikoen Epaitegien eskuduntzen handitze hauek, hala ere, adin penal txikikoen erantzukizun penala arautzen duen arautegia indarrean egon arte bertan behera geratu dira. Gaur egun, bada Adin Txikikoentzako Justizia Arautzeko Lege Organikoaren Aurreproiektua, baina ez da oraindik testua onartu eta, onartuta ere, urte bete baino gehiago beharko du indarrean sartzeko.

Indarrean dagoen arautegiaren ezaugarri nagusiak hauexek dira:

- Adin Txikikoen Epaileek arau-hauste penaltzat jo daitezkeen egintzetan aritu diren adin penal txikiko pertsonen ezartzeko neurriak zehatz ditzaten marko malguak ezartzen du, beti ere haien interesa baloratuz.
- Behar diren prozesu bermeak ezartzen ditu, Epailearen inpartzialitatea mantentzeko Ministerio Fiskalaren esku uzten du izapidea eta Epaileari prozesuaren amaiera erabakitzeko eskuduntza zabalak ematen dizkio, ondorio samingarriak, ahal den neurrian, saihesteko.
- Neurrien gehienezko iraupena ezartzen du, baita epaia bertan behera uzteko aukera eta ezarritako neurriak adin penal txikikoaren egoeraren garapenaren arabera berrikusteko aukera ere.

Autonomia esparruan ez da adin txikiko lege-hausleekin arautegi berezirik ezartzen, eta oraindik arautu gabe daude Adin Txikikoen Epaileek hartutako neurriak betearaztea, Epaileen eta betearazte hori dagokien administrazioen arteko koordinazio bideak, neurriak betearazteko zentroek eta zerbitzuek bete behar dituzten baldintzak eta hauen gainean ezarri behar diren kontrol-bideak. Etorkizunerako, Haurrak eta Gazteak Babesteko eta Laguntzeko Legeak, zirriborroa egina duenak, hutsune hau bete beharko luke, neurri batean behintzat.

Adin Txikikoen Epaileek hartutako neurrien gauzatzea eztabaidagarria izan da urte askotan Eusko Jaurlaritzaren eta Lurralde Historikoen Foru Organoen artean. Erakunde guztiek esparru honetan ardurak hartzeari ezetza emateak egoera larria sortu zuen, neurri judizialen betearaztea oso mugatuta geratu baitzen eta betearazteko behar diren zentro eta zerbitzu sarearen garapena gelditu egin baitzen. Arabako Foru Aldundiak eta Eusko Jaurlaritzak bakarrik ikusi zuten parte hartzea beharrezkoa. Lehenengoak, bere lurraldean, zenbait ardura hartu zuen, 1993tik aurrera zaintzapeko askatasunari buruzko neurrien betearaztea eta 1995etik aurrera komunitatearen onerako zerbitzuak egitea, alegia. Bigarrenak, zuzeneko jarduerari buruzko bere eskuduntzak erabiliz, barrualdien ardura hartu zuen. 1996tik aurrera, Eusko Jaurlaritzak, Kode Penal berrian aurreikusitako handiagotzeak zirela eta, Justizia, Ekonomia, Lan eta Gizarte Segurantza Sailaren bidez neurri guztiak burutzeko ardura hartu zuen. Gaur egun, erakunde hau eta Arabako Foru Aldundia harremanetan daude, Araban aurrerantzean ingurune irekiari buruzko neurriak betearazteko erakunde eskuduna zehazteko.

3. ZERBITZU SAREA ETA ATENDITUTAKO POPULAZIOA

Zerbitzu sarea

Ondorengo hiru zerbitzu hauek hartzen dute parte zuzenean 4/1992 Legearen babesean garatutako prozeduretan: Poliziak, Organo Judizialek eta neurriak betearazteko Administrazio eskudunek.

Euskal Autonomia Erkidegoan batez ere Ertzaintzak eta Udaltzaingoak hartzen dute parte kasu horietan. Horretarako, esparru honetan jokatzten duten gainerako profesionalak eskatu bide dutenaren aurka, ez dute adin txikikoentzako unitate berezirik sortzen.

Organo Judizialak Adin Txikikoentzako Fiskaltza eta Adin Txikikoentzako Epaitegiak dira. Bi Organo hauek dagokien lurralde historikoan eskudun dira. Gaur egun, Euskal Autonomia Erkidegoko hiru Fiskaltzek Adin Txikikoentzako bina fiskalen ardurapean daude. Fiskal hauek, indarrean dauden legeen arabera, babesaren esparrura ere zabalduta dute eskuhartzea. Karrera fiskalean adin penal txikikoekiko eskuhartzeaz ez dago espezialitaterik. Adin Txikiko Epaitegiak, hiru

lurrealdeetako hiriburuetan kokatuak eta lur eskuduntzak dituztenak, Epaile-magistratu banaren ardurapean daude. Bilbo eta Gasteizkoak Adin Txikikoen Epaileen funtzio bakarrak dituzte eta Donostiakoak jarduera hori eta Instrukzio Epailearena ere burutzen ditu. Funtzioak betetzeko Bulego Judizial baten laguntza dute, Epailetza-idazkari batek zuzendua eta ofizial, laguntzaile eta agente batek osatua.

Talde Teknikoak Adin Txikikoen Epaitegieta kokatzen dira eta lan harreman, psikologia eta hezkuntza alorrekoak profesionalek osatzen dituzte. Administratiboki Eusko Jaurlaritzaren menpe badaude ere, Adin Txikikoen Epaitegieta atxikita daude eta Ministerio Fiskalak eskatuta jarduten dute, txosten teknikoak eginez eta bitartekaritzak antolatuz. Indarrean dauden legeen arabera, agerraldi eta entzunaldietan ere parte hartzen dute.

Hauek dira gaur egun neurriak betearazteko erakunde eskudunak: Eusko Jaurlaritza, Giza Eskubideen eta Justiziarikiko Elkarlanerako Zuzendaritzaren bidez, eta Arabako Foru Aldundia, Haur, Gazte eta Familiaren Lurrealdeko Zerbitzuaren bidez. Eusko Jaurlaritza autonomia esparruan hartutako barrualdi neurri guztien gauzatzeaz arduratzen da, baita Bilbo eta Donostiako Adin Txikikoen Epaitegiek hartutako ingurune irekiko ere. Horretarako hiru Lurrealde-ordezkarien laguntza du, bi Bizkaian eta bestea Gipuzkoan. Horiek auzitegieta egoitzetatik betetzen dituzte beren funtzioak. Arabako Foru Organoa Gasteizko Adin Txikikoen Epaileak hartutako ingurune irekiko neurrien betearazteaz arduratzen da. Bere funtzioak betetzeko, neurrien betearaztea dagokion hezkuntza programan tekniko bat dago. Arabako Foru Aldundiak, gainera, enpresa baten zerbitzuak kontratatzen ditu, Instituto de Psicología Aplicada Clínica y Empresarial-IPACErenak, alegia. Bai Eusko Jaurlaritzak, bai Arabako Foru Aldundiak zenbait neurri zehatz betearazteko beste erakundeekin elkarlanean aritzeko hitzarmenak egiten dituzte.

Atenditutako populazioa

Adin Txikikoen Fiskaltzek eta Adin Txikikoen Epaitegiek 1996. urterako eta 1997ko lehengo sei hilabeterako emandako kopuruen arabera, prozedura horien esparruan, fiskaltzetan urtean 775 kasu erregistratzen dira. Horietatik %40 baino gehixeago Fiskaltzan bertan artxibatzen dira, egintzek legea hausten ez dutelako, salatuak 12 urte behitikoak edo 16 urte goitikoak direlako, edo salatu arau-haustearen egilea den frogatzeko zantzurik ez dagoelako. Gainerako espedienteek hasiera ematen zaie, dagokion Adin Txikikoen Epaitegiari berri emanez. Espedienteetan gazte bat edo gehiago egon daiteke nahasita, Autonomia Erkidegoko batez bestekoa hasitako espedienteen 1.71 lagunekoa da. Nahasitakoen % 80 baino gehiago gizonezkoak dira.

12-15 urte bitarteko biztanlegoari dagokionez (Adin Txikiko Epaitegien eskuduntzak mugatzen dituzten adinak dira), espedienteetan nahasirik dauden

gazteen proportzioa %7.46 izan da 1996an eta %2.97 1997ko lehengo sei hilabetean. Arabako kopurua beste lurralde historikoetakoa baino handiagoa da, argi eta garbi.

Adin txikikoentzako justizia arautegia onetsi eta gero Adin Txikikoen Epaitegien eskuduntza esparruan sartuko diren pertsonen buruz Eusko Jaurlaritzak egindako estimazioen arabera, kopuru horiek hirukoiztu egingo dira.

Auzitegietan kontsultatutako espedienteen azterketatik lortutako informazioaren arabera, nahiz eta jakin aztertutako populazioa lagin bezala ezin dela hartu, arauhauste gehien 15 urtetan egiten dira, legea hausten dutenen artean eskola arazoak eta batzuetan benetako deseskolaratze kasuak daude, eta familiaren inguruko gabeziak ere normalak dira (gurasoen hezitzeko gaitasunik eza, kontrol eza etab.).

4. PROZEDURAK

Laburbilduz, poliziak egindako identifikazio edo atxilotetarekin hasten da prozedura. Hori Ertzaintza edo Udaltzaingoaren atestatu batean islatzen da. Atestatua agintari judizialei bideratzen zaie, dagokion Adin Txikikoen Fiskaltzara, alegia. Fiskaltzak, bere esku dauden datuen arabera eta beharrezkotzat jotzen badu, espedienteari hasiera ematea edo ez erabakitzen du. Bidezkoa ez bada, espedientea artxibatu egiten du. Bidezkoa bada, hasiera eman eta honen berri Adin Txikikoen Epaileari ematen dio. Orduan, Talde Teknikoari txosten bat eskatzen dio. Profesionalek, txostena egiteko, gaztearekin eta gurasoekin edo legezko ordezkariekin elkarrizketak egiten dituzte eta, komenigarria bada, beste zerbitzu eta profesionalengana jotzen dute. Txostena bukatu eta Fiskaltzari igortzen zaio. Talde Teknikoak, beharrezkoa ikusten badu, bitartekaritza eta kaltea konpontzeko neurria proposa ditzake. Fiskalak onesten badu, bitartekaritza erabakitzen da eta txostena Epaileari igortzen dio jardueren amaiera eskatuz. Bitartekaritza bidezkoa ez bada, Taldeak proposatu ez duelako edota proposatu baldin badu, Fiskalak, egintzen izaera eta larritasuna ikusita, egokitzen jotzen ez duelako, txostena auzitegira igortzen du, hor agerraldi eguna zehazteko. Agerraldi honetan Epaileak gazteari bere eskubideak azaltzen dizkio eta honen adierazpenak entzuten dira. Momentu horretan, Epaileak bost aukera ditu: babes gaietako agintari administratiboari kasua bideratu, berari ez dagokiola uste badu txostena Epaile eskudunari bideratu, ohartarazpenaren neurria hartu, jarduerak artxibatu edo entzunaldia egin. Horretarako, fiskalak alegazio idazkia aurkezten du eta defentsaren abokatuari bideratzen dio. Defentsaren abokatuak entzunaldian egon eta idazki bat prestatu behar du. Entzunaldian, gertaerekin eta proposatutako neurriarekin adostasunik bada, Epaileak erabakitzen du. Horrela ez bada, alderdi bakoitzak bere argudioak azaltzen ditu: Talde Teknikoari entzuten zaio, baita gazteari ere, eta gero Epaileak erabakitzen du. Askotan, prozesua ez luzatzeko denak ados badaude, agerraldia eta entzunaldia batera egiten dira.

Epailleak har ditzakeen neurriak hauek dira: ohartarazpena, bat, bi edo hiru asteburuko barrualdia, zaintzapeko askatasuna, beste pertsona edo familia batek babesean hartzea, ziklomotor edo ibilgailu motordunak gidatzeko eskubidea kentzea, tratamendu ambulatorioa, zentro terapeutiko batean sartzea, zentro batean erregimen ireki, erdireki edo itxian barrualdia. Kaltea konpontzeko aukera bada, epaia bertan behera utz dezake.

Hauek dira prozedura honen esparruan ikusten diren akats nagusiak:

- Batzuetan, poliziaren atestatua Goardiako Auzitegira igortzen da, atxiloketa Fiskaltzen ordutegitik kanpo egin baita. Horrela gertazen denean, atestatua, ohiko bidetik, Instrukzio Auzitegiari bidaltzen zaio askotan eta denbora luzea pasatzen da atestatua dagokion adin txikikoen fiskaltzara iritsi arte.
- Poliziaren egoitzetan ez dago adin txikikoez arduratzeko leku egokirik eta agenteen prestakuntza ez da beti gazteen berezitasun eta beherretarako egokiena.
- Fiskaltzetan instrukzio eginbideak oso mugatuak dira, baliabide eza dela eta, hein batean.
- Talde Teknikoen lanak ugaltu egin dira, 16 urte goiti eta 18 behitkoei zabaldu baitzaie esparrua. Horrek prozeduraren fase honetan eskuhartzearen epea luzatu egiten du. Hein batean, hori ere bada bitartekaritza prozedurak gehiagotan ez proposatzeko arrazoia, jardueraren alor honetan parte hartzen duten profesional guztiek konponbide egokienetzat jotzen badituzte ere. Bulego Judizialek lanaren alderdi murrizetan bakarrik laguntza administratiboa emateak arazo hau areagotu egiten du.
- Batzuetan, Talde Teknikoetako profesionalen ustez, ez gertaeren izaera, ez hauen larritasuna, ezta gaztearen beraren eta alor soziofamiliarreko ezaugarriak ere ez dira txosten konplexu eta zehatzak egiteko arrazoi. Txosten horiek, gainera, familiaren intimitatean, beharrik gabe, sudurra sartzea eragin dezakete.
- Talde Teknikoetako profesionalek gai zehatzetan trebatzeko aukera gehiago izan behar dutela uste dute, hala nola, sexu delituengatik prozesatutakoekin eskuhartzea edo droga konsumitzailekin eskuhartzea.
- Agerraldian eta entzunaldian, Adin Txikikoen Epailleak eta besteek adin txikikoekin hizkuntza argia, erreza eta esandakoa ulargarria izateko modukoa erabiltzen badute ere, gainerako argudioetan konplexuegia da, eta gazteak, eta, askotan, haien familiak, edukiak eta ondorioak ulertzeko arazoak izan ditzakete.

- Abokatuaren eskuhartzeak zenbait zailtasun eragiten ditu. Prozeduraren berezitasunak ez ditu askotan ezagutzen eta gazte eta familiarekin, lehenengo aldiz, entzunaldia bera baino lehentxeago bildu ohi da. Gainera, prozeduraren berezitasunak direla eta, bere partehartzea anbigua suertatzen da. Horregatik, gazteen behar eta berezitasunei begiratzen ez dienez gero, auzitegieta profesionalak ez dute orokorrean haren partehartzea ontzat ematen eta gazteek eta familiek ez dute defentsaren funtzioa aintzat hartzen.

5. NEURRIAK EZARTZEKO BIDEAK

Aztertutako denboraldiko (1996. urtea eta 1997ko lehenengo seihilabetea) jardura judizialean desberdintasunak ikusi dira neurriak ezartzean. Azpimagarria da Donostiako auzitegiek hartutako neurrien kopurua Bilboko edo Gasteizko auzitegienak baino txikiagoa izatea. Lurralde historiko horretan aurretiko bitartekaritza prozesuetara gehiagotan jotzeak estaltzen du, hein batean, desberdintasun hau. Bi aldagai hauek, hau da, neurrien kopurua eta bitartekoen kopurua kontuan harturik, hurrengo hauek dira hasitako espedienteetan inplikaturako gazte kopuruari buruz, 1997an esparru judizialek egindako eskuhartze zuzenaren tasak: Araban %44.1, Bizkaian %57.5 eta Gipuzkoan %31.3.

Neurrien izaerari buruz hauxe ikusten da: Gasteizko auzitegiak bakarrik erabaki du eta kasu bakar batean beste pertsona edo familia batek babesean hartzeko neurria eta Donostiako auzitegiak ez du inoiz ere asteburuko barrualdi edo tratamendu anbulatorio neurrietara jo. Aplikazioaren maiztasunari buruz, hau da, auzitegi bakoitzak aplikaturako neurri multzoan duen proportzioari buruz, hurrengo alde hauek azpimarra daitezke: Bizkaia eta Gipuzkoan, Araban baino gehiagotan jotzen dute kargu hartzera; zaintzapeko askatasuna gutxitan ezartzen da Bilboko auzitegian eta Arabako eta Gipuzkoako Epailerek, berriz, lautatik behin ezartzen dute; komunitatearen onurarako zerbitzuak ematea Araban sarriagotan erabiltzen da Gipuzkoa eta Bizkaia baino; erregimen erdirekiko barrualdia Gipuzkoan beste bi Lurraldeetan baino askoz ere gutxiagotan ezartzen da; hiru auzitegiek osotara hirutan jo dute barrualdi itxira. Aztertutako denboraldian ingurune irekiko neurri mota guztiak hartuta, Araban hartutakoen %75 dira, Bizkaian %83 eta Gipuzkoan %88. Gainerako kasuak barrualdi neurriei dagozkie (asteburukoak, erregimen ireki, erdireki eta itxikoak).

Informazioa lortzeko erabili den kasu hautaketa lagin mailakoa ez dela jakinda ere, Adin Txikikoen hiru Auzitegieta kontsultaturiko espedienteetan ikusi diren eskuhartzeen epeen arabera, aplikaturako neurrien herena baino gehiago berehala betearazten da, heren hori batez ere kargu hartzei dagokiena delarik. Neurri gehienak ebazpena indarrean sartu eta eta lehenengo eta hirugarren hilabete bitartean hasten dira. Kasu guztietan Gipuzkoan beste Lurraldeetan baino

azkarragoak dira, neurrien kopuru osoa askoz txikiagoa baita, baina, beste aldetik, baita jarduerak eraginkorragoak direlako ere.

6. KONPONBIDEEN AZTERKETA

Bitartekaritza

Bitartekaritzak ohiko bide judizialen ondoan auziak konpontzeko beste era bateko bideak ematen ditu, esparru judizialaren beharra badu ere: kode penalean tipifikatutako arau-hausteen kasuetan baino ez da erabiltzen, eta gure ordenamendu juridikoan Adin Txikikoen Epaileek hartu behar dute ezartzeko erabakia. Adin txikikoak ardura hartzeko prozesua burutzen du, egin dituenak bere gain hartzen ditu eta ondorioz sortutako kalteak konpontzeko ardura ere hartzen du. Kalte morala kaltetuarekin adiskidetzearen bidez zuzentzen da eta kalte materialak konpontzearen edo itzultzearen bidez. 4/1992 Legearen arabera, bitartekaritza prozeduraren bi zatitan erabil daiteke: izapidean zehar, jarduerak bukaraziz, edo ebazpenaren ondoren Epaileak epaia bertan behera uztea komenigarritzat jo eta artxibatzea kaltearen konponketara baldintzatzen duenean.

Gure esparruan, 1997tik aurrera sarriago aplikatu da, lurraldeen arteko desberdintasunak nabarmenak badira ere: Gipuzkoan 48 bitartekaritza prozedura, Bizkaian 40 eta Araban 4 bakarrik. Gipuzkoarako emandako kopurua Donostiako auzitegiarena baino handiagoa da, bitartekaritzak hasitako espedienteetan inplikaturako gazteekin burutu direnentzako eskuhartzeen artetik %62.3 baitira, Epaileek erabakitako artxibatze eta beste agintariei bideraketak kanpoan utziaz. Gainerako beste % 37.7 ebazpen judizialen bidez hartutako neurriak dira.

Kargu hartzea

Kargu hartzea adin txikikoa ohartaraztean datza, bere jokaera desegokiaz eta horren ondorioez jabe dadin. Adin Txikikoen Epaileak zuzenean betearazten du, bai agerraldian, entzunaldia ireki gabe, bai ebazpen judizialean hartutako neurri gisa.

Euskal Autonomia Erkidegoan neurri hau besteak baino askoz gehiagotan ezartzen da. 1996an eta 1997ko lehenengo seihilabetekoan erregistraturako datuen arabera, aplikaturako neurri kopuru osoaren %46.5 izaera honetakoa zen, Bizkaian %60 baino gehiago eta Donostian %50. Gasteizko Epaileak sistemak ematen dituen aukera guztiak erabiltzeko joera du, horregatik kargu hartzea beste Lurraldeetan baino gutxiago erabiltzen da, hartutako neurrien %22.9an, alegia.

Bat, bi edo hiru asteburuko barrualdia

Estatuko Fiskaltza Nagusiaren 1/1993 Instrukzioaren interpretazioaren arabera, asteburuko barrualdia barrualdiko zentroetan burutu daiteke, baita etxe barruko arresto moduan ere, gurasoen edo legezko ordezkarien etxean, horiek nolabaiteko kontrola ziurtatzen badute.

Profesional gehienek neurri hau kritikatu egiten dute, iraupen murrizak hezitzeko aukera gutxi ematen baitu. Horregatik, gutxitan erabiltzen da, 1996. urtean eta 1997ko lehenengo sei hilabeteetan 8 aldiz baino ez da aplikatu.

Zaintzapeko askatasuna

Ingurune irekiko neurri hau legea hausti duenaren jarduerari eta jokaerei nolabaiteko intentsitatez jarraitzean datza, erreferentziako pertsona bat emanez. Pertsona horrek badu aginte nahikorik gazteak bere jokaerak zalantzan jarrarazteko eta, erantzukizunez eta menpekotasunik gabe jarduteko, pentsatzeko eta erantzuteko bideak hartzeko gai izateko.

Bizkaian eta Gipuzkoan Eusko Jaurlaritzaren Giza Eskubideen eta Justiziarekiko Elkarlanerako Zuzendaritzak hartzen du betearaztearen ardura, horren barnean dauden eta auzitegiatiko egoitzetatik jarduten duten Delegatu Teknikoen bidez. Araban, Arabako Foru Aldundiak ditu betearazteko eskuduntzak eta lauguntza zuzeneko funtzioak IPACE-Instituto de Psicología Aplicada Clínica y Empresarial-i esleituz jarduten du.

Zaintzapeko askatasuna da kargu hartzearen ondoren Euskal Autonomia Erkidegoan maizen erabiltzen den neurria. Adin Txikikoen hiru Auzitegiek hartutako neurrien artetik %16an agertzen da, Arabako Lurralde Historikoan %26.7an eta Gipuzkoan %24an. Bizkaiak, berriz, neurrien % 8.4an soilik erabiltzen du.

Beste pertsona edo familia baten harrera

Neurri honen oinarria Adin Penal Txikikoen Epaileek erabakitako denboraz beste pertsona batekin edo bere familia ez den edo berarekin bizi ez den familia batekin bizitzea da. Estatuko Fiskaltza Nagusiaren 1/1993 Instrukzioak, 4/1992 Legea interpretatzean, babes zentroak ez duela familia izan behar ulertzen du, beraz, hezkuntza taldeetan ere gauza daiteke.

Neurriaren alde garrantzitsuena inplikaturako alderdien onespina izatea da, hau da, gaztearena, jatorrizko familiarena eta harreran jasotzen duen familiarena. Bada elementu garrantzitsu gehiagorik: harreraz arduratzen direnen hautaketa

eta prestakuntza prozesu egokia, eta neurriak irauten duten bitartean jatorrizko familiarekin eskuhartzea, hau, gaztea itzultzean, heziketa burutzen gai izateko.

Aztertutako denboraldian Euskal Autonomia Erkidegoan behin bakarrik erabili da.

Komunitatearen onurarako zerbitzuak egitea

Neurri hau kaltea konpontzeko justizia hastapenetan oinarritzen da eta komunitatearen onurarako jarduerak egitean datza. Kaltea konpontzeko moduetariko bat edo erabakitako ebazpen juridikoa izan daiteke. Eragin egokia lortzean hiru faktore daude, funtsean: legea hautsi duenak egindakoaren arduraren bere gain hartzea, neurriaren iraupena egindakoaren araberkoa izatea, eta ematen diren zerbitzuak eta egindako kalteen artean harreman zuzena izatea. Kasu batzuetan, ordea, eta azaldutako azkeneko faktorearen aurka bada ere, nerabearen gaitasunen aprobetxamendu sozialari lehentasuna ematen ahal zaio.

Autonomia Erkidegoan maiz ezartzen da, aplikatutako neurrien %5.7an hain zuzen. Arabak du tasarik altuena, agian bitartekaritza neurriak gutxiagotan ezartzen direlako. Gasteizko Epaileak hartutako neurrien % 21.6 komunitatearen onurarako zerbitzuak dira. Bizkaiko eta Gipuzkoako tasak %12.2 eta %14 dira, hurrenez hurren.

Ikerketa taldearen ustez, Arabak zailtasun bereziak ditu neurri hau ezartzeko, gaur egun betearaztearen arduraren duen Arabako Foru Aldundiak gai honetan elkarlanean aritzeko hitzarmen bakarra baitu eta burutzeko beti erakunde berberarengana jotzen baitu. Horregatik, emandako zerbitzua egindako kalteari ahalik eta lotuen izateko aukerak, eta gaztearen behar bereziei egokitzekoak ere mugaturik daude.

Tratamendu ambulatorioa

Tratamendu ambulatorioa arazo psikiko edo psikologikoak dituzten gazteentzat erabiltzen da, baita drogaren menpe dauden gazteentzat ere. Ezartzeko, sare publikoko Osasun mental zerbitzuetara edo, beharrezkoa bada, sare pribatuko zentro eta profesionalengana jotzen da.

Aztertutako epean sei kasutan erabili da (5 aldiz Araban eta behin Bizkaian). Ezartzean sortzen diren zailtasunik haundien jatorrian hauek daude: Osasun Mental Zentroetako itxarote zerrendak, drogaren menpe dauden gazteei laguntza emateko baliabide murrizak, eta, tratamenduak eragin ona izan dezari, legea hautsi duenaren baietza eta borondatea lortu beharra.

Erregimen ireki, erdireki eta itxian barrualdia

Indarrean dauden legeek aurreikusten dituzten neurrien artean, barrualdia da eskubideak gehien mugatzen dituenak. Gazteak horretarako eratu den zentro batean bizi behar du. Adin Txikikoen Epaileak erabakitzen duen iraupena, gehienez, gainerako neurriena bezala, bi urtekoa da. Lege-hauste larriak gertatu diren kasuetan aplikatu ohi da, bortizkeria edo beldurraraztea izan direnean. Lege-hausteen maiztasunak agintzen duenean ere ezartzen da, gazteari hezkuntza esparru osoa eman behar zaionean, portaeraren arlo guztietan jokatu ahal izateko. Ezartzean, fiskalak proposatutako kautelazko neurria, edo prozedura bukaeran ebazpen judizialean hartutako neurria izan daiteke.

Legeak, deskribatzen ez baditu ere, hiru barrualdi mota bereizten ditu. Adin Txikikoentzako Justizia Arautzeko Lege Organikoaren anteproiectuan, berriz, mota bakoitzaren ezaugarriak ematen dira:

- erregimen irekian, zentroan bizi behar da, baina hezkuntza proiektuan programatutako jarduera guztiak ingurune komunitarioko zerbitzuetan garatzen dira;
- erregimen erdirekian zentroan bizi behar da, baina prestakuntza, hezkuntza, lan eta aisia jarduerak ahal denean zentrotik kanpo gara daitezke;
- erregimen itxian, zentroan bizi behar da eta bertan garatu heziketa, hezkuntza, lan eta aisia jarduerak.

Barrualdi mota guztiak kontuan hartuz, asteburukoak izan ezik, aplikatutako neurrien kopuruaren %17.75 dira, Araban barrualdia %22.9an egiten da, Bizkaian %15.2an eta Gipuzkoan %12an. Motarik erabiliena barrualdi erdirekia da. Horren zioa zentroek orain arte izan duten funtzionamenduan dago, gazteak hiru barrualdi motak egin behar baitzituen (hasieran ez zen zentrotik ateratzen, gero zenbait jarduera kanpoan egiten zituen eta azkenean jarduera guztiak kanpoan egiten zituen). Gaur egun, Eusko Jaurlaritzaren norabideak funtzionamendu hau adostutako erregimenaren izaeraren eskaerari egokitzen saiatzen dira.

Barrualdiak Erkidego Autonomoko hiru zentro hauetan burutzen dira:

- Andollu Heziketa Zentroa: neskontzako erregimen irekia, erdirekia eta itxia; 6 postu daude;
- Mendixola Heziketa Zentroa: mutilentzako erregimen irekia eta erdirekia; 11 postu daude;
- Miguel Ángel Ramírez Heziketa Zentroa: mutilentzako, hasiera batean erregimen irekiko nerabeak hartzera bideratua; 8 postu daude.

Gaur egun ez dago mutilak erregimen itxian hartzeko posturik. Honelako neurria hartzekotan, beraz, beste Erkidego autonomo batera joan behar dute gazteek. Eusko Jaurlaritzak 40 postuko zentro itxi bat eraikitzen ari da, eta horrek 1999tik aurrera egoera hau konpondu egin beharko luke.

Zentroetan egindako ebaluaketak honako alderdi adierazgarri hauek agertzen ditu:

- Zentro guztiek dute hezkuntza proiektu idatzia, baita elkar bizitzeko arauak eta zehapenak azaltzen dituen funtzionamendu arautegia ere.
- Orokorrean, nerabeek ontzat ematen dute hezitzaileen jokaera.
- Mutilak hartzen diren zentroetan, arauak ezartzeko joera handia dago, eta araudien gaia solas guztietan agertzen da. Neskentzako zentroan, ezartzen bada ere, ez dago besteetan dagoen arautegiaren erabateko presentzia, eta aplikazioa irizpide malguagoz eta kasuen ezaugarrien arabera egiten da, nonbait.
- Nerabeen partehartzea eskasa da.
- Ziurtasun arrazoiak direla eta, komunek ez dute krisketarik, baina intimitate-eskubidea errespetatzen da, ez baita sartzen atea itxita dagoenean. Geletan, berriz, ez da beti dei egiteko eta baimena itxaroteko araua betetzen.
- Kanpoko erreklamazioak egiteko ez dago bide idatzi formalik, nerabeek Adin Txikikoen Epaitegietara jotzea dutela erakusten badute ere.
- Andollu eta Mendixola zentroetako instalazioak egokiak dira. Miguel Ángel Ramírez zentrokoak, berriz, ez dira horren egokiak dagozkien funtzioetarako eta adin txikikoen beharretarako.
- Giza Eskubideen eta Justiziariekiko Lankidetzarako Zuzendaritzaren ordezkariak eta Organo Judizialekoak zentro hauek maiz bisitatzen badituzte ere, bisita horiek ez dira sistematikoak, eta ez dira zerbitzua kontrolatzeko irizpide eta prozedura zehatzekin egiten.
- Familiara eta gizartera itzultzeko prozesua errazteko ez dago emantzipazio zentro edo zerbitzurik. Dena den, Giza Eskubideen eta Justiziariekiko Lankidetzak Zuzendaritzak holakoak etorkizun hurbilean sortzea aurreikusi du.

Neurriak betearazteko epeak

Neurriak betearazteko epeetan, hau da, ebazpenak indarra hartzen duenetik neurria betearazten den arteko epeetan, neurri motaren arabera desberdintasun handiak nabari dira. Lurraldean arteko desberdintasunak ere handiak dira. Hautatutako espedienteen azterketa ikusita, Gipuzkoan dute arintasunik handiena. Hala ere, komenigarria da epeak bi aldi dituztela jakitea. Lehenengo aldia ebazpena indarrean sartzen denetik betearazteko eskuduna den administrazioak horren berri izan arte zabaltzen da. Bigarrenak, ebazpenaren berri ematek gauzatzea benetan hasi arteko denboraldia hartzen du. Lehenengo aldiaren berandutze gehiago eta luzeagoak izaten dira. Beste aldetik, kontuan hartu behar da atzerapena aurreko neurri bat bukatzeko beharraren ondorioa izan daitekeela.

Nolanahi ere, eskuhartzeko epe osoei esparru honetan aplikatutako neurriek izan dezaketen hezkuntza helburua bermatzeko luzeegi irizten zaie.

7. ERAKUNDEEN ARTEKO KOORDINAZIOA ETA ELKARLANA

Aplikatutako neurrien azterketaren esparruan, gazteentzako justiziaren alorreko eskuhartzetan eragin zuzena edo zeharkakoa izan dezaketen zenbait gairen ondorioak ikusi dira.

Hezkuntza

Hezkuntzaren alorrean, profesional guztien arabera, alorrekoak barne, sistemak ez die ohiko curriculumera moldatzeko arazo larriak dituzten gazteei erantzun egokirik ematen, are gutxiago gatazkak sortzeko jokaera erakusten dutenei. LOGSEk ezarritako aldaketak baino lehen, hezkuntza konpentsatzaileko zentroetan aurkitzen zuten gazte horiek heziketa esparrua. Gaur egun, zentro hauek, araututako hezkuntzatik kanpo arduratzen dira oraindik ere. Lanbide mundura hurbiltzeko zentroek ere laguntzen dute, gazteak sartzeko legezko adina bete baino lehen (16 urte) hartuz, ikasturtean zehar urteak egiten badituzte. Dena den, modu honetan lortutako postuak ez dira nahikoa eta, batzuetan, benetako deseskolaratzea ere suertatzen da. Guztiek aukera berdina izatea aldarrikatzen duen LOGSE legearen izpiritutik eta benetako beharretatik hurbilago dauden konponbideak lortu beharko lirateke.

Bestalde, barrualdi zentroetako heziketa gelak ez daude Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza sailaren aldetik homologatuta. Barruan dauden nerabeei hezkuntza eskubidea bermatzeko konponbidea bilatu beharra dago.

Osasun zerbitzuak

Gaur egun, osasun mentaleko zentroetako zerrendak luzegiak dira nerabeen beharrei behar den premia aurre egiteko. Horregatik, sare pribatura jo behar da batzuetan. Jokatzeko malgutasuna emango luketen eta nerabeen ezaugarri bereziei aurre egin ahal izango lieketen bideak ezarri beharko lirатеke; are gehiago, tratamendu guztietan baietza eta borondatea oso inportante direla eta adin honetan gaztea elkarlanerako prest dagoen momentua aprobe txatu behar dela kontuan hartuta.

Gizarte zerbitzuak

Agian gaur egun gaztearentzako justiziarekin elkarlan zuzenena horiek egiten dute. Horiei eskatzen zaie neurrien proposamenak oinarritzen dituzten txosten teknikoak egiteko informazioa, haiengana jotzen da, sarritan, zaintzapeko askatasuna, familia harrera eta komunitatearen onerako zerbitzuak egitea bezalako neurrien aplikazioetan elkarlanean aritzeko eta, horiek laguntzeri dute, bestalde, barrualdia bukatu eta geroko gizarteratze eta familiratze prozesuan ere.

Beren esku dagoen guztietan laguntzen badute ere, eskuhartzeko epeetan zenbait disfuntzio nabaritu dira, batez ere familia harrera programak ezarri beharreko kasuetan. Baliabidea abian jartzeko behar duten denbora, askotan, luzeegia da.

8. NEURRIEN KONTROLA ETA EBALUAKETA

Neurriak betetzeari buruzko kontrola Adin Txikikoen Epaileri dagokio. Honek, kontrola burutzeko, administrazio eskuñunei aldizka eskatzen die neurrien garapenari buruzko informazioa, baita aplikazioan zehar nabarmendutako edozein alderdiri buruzko informazioa ere. Kontrola, ezarritako neurri guztietan egiten da. Barrualdi neurriei dagokienez, Epailiek eta fiskalek noizean behin zentroak bisitatzen dituzte, nahiz eta sarriagotan egita komeni izan, nerabeak beraiei hurbil dakizkien eta betetzen dutenera ohi daitezen, behar dutenean erabil dezaketen instantziara ohitzeko alegia.

Bestalde, neurriak betearazteko erantzukizuna daukaten administrazioek kontrol zuzenerako mekanismo gehiago beharko lituzketela ere ikusten da. Kontrol bide hauek aldizka aplikatu beharko lirатеke, zentroa edo zerbitzua, bere funtzionamenduan, laguntzaren kalitatea bermatzeko beharrezko irizpide material, pertsonal eta funtzionalei egokitzen zaien egiaztatze tresnak erabiliz.

Bukatzeke, esan behar da neurrien aplikazioetan nerabeen banakako ibilbide eta aurrerapenen eta eskuhartzeen eraginkortasun ezaren ebaluaketak egiten badira ere, eskuhartzeen kalitatea neurtzeko ez dela kanpoko ebaluaketarik burutu.

XI. ATALA

GOMENDIOAK

ESPARRU TEORIKOA, ESPARRU JURIDIKOA ETA ESKUDUNTZA BANAKETA

1. Egindako kaltearen ordainbide-justiziako printzipioen aplikazioa

Bitartekaritza, adiskidetzea eta kalte-ordainbidea adin txikiko lege-hausleen ardua hartzeari egokitzea eta, beraz, eskuhartzearen xede hezitzailea lortzeari, hala nola biktimaren eta komunitatearen partehartze aktiboari, indarrean dagoen lege ordenamenduan aurreikusten diren egindako kaltearen ordainbide-justiziaren hastapenetan oinarrituriko jarduera tresnen erabilera indartzea aholkatzen du, eta baita ezartzeak eskatzen dituen bitarteko pertsonal eta materialak antolatzea ere. Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak 1997an egindako Justiziaren Liburu Zuriak gai honen inguruan adierazten duen bezala, adin penal txikiko lege-hausleenganako eskuhartzea arautzeko lege-testu berriak, «*jurisdikziora heldu baino lehen nahitaezko bitartekaritza mekanismoak ezartzea*» kontuan hartzea komenigarri izango litzateke.

2. Adin txikiko lege-hausleenganako eskuhartzeak erregulatzeako araudiaren onarpena

Estatu mailan Adin txikiko lege-hausleenganako eskuhartzeak erregulatzeako araudia onartzea premiazkoa da, indarrean dagoen ekainaren 5eko 4/1992 Adin Txikikoen Epaitegien Prozedura eta Eskuduntzaren Erreformari buruzko Lege Organikoaren hutsuneak beteko ditzan. Kode penalaren azken 7. xedapenean ezarritakoarekin bat, araudi hau onartzen denean bakarrik sartuko da indarrean bere 19. artikulua eta ezarri ahal izango da bere 69. artikulua, non, hurrenez hurren, erantzukizun penalerako adin nagusitasuna 18 urtera igotzen baita eta adin txikiko lege-hausleekiko eskuhartze-araudi erregulatzailerako 18 urte baino gehiagoko eta 21 baino gutxiagoko pertsonen zabaltea baimentzen baita.

3. Neurriak betearazteko bitartekoen araudi erregulatzailearen onarpena

Nahitaezkoa da, era berean, Eusko Jaurlaritzak, duen eskuduntza araugilearen barnean, Adin Txikikoen Epaileek onartutako neurriak betearazteko zentro eta zerbitzuek bete behar dituzten baldintza material, pertsonal eta funtzionalak erregulatzeke Lege bat egin eta onartzea. Bestalde, araudi honek Organo Judizialen eta neurriak betearazteko Administrazio erantzuleen arteko koordinazio tresnak zehaztea gomendatzen da, hala nola betearaztean parte hartzen duten zentro eta zerbitzuen gain bi aldeetatik ezarri beharreko kontrol tresnak jartzea.

4. Eusko Jaurlaritzaren eta Arabako Foru Aldundiaren arteko eskuduntza arazoan ebazpena

Eusko Jaurlaritzak eta Arabako Foru Aldundiak, Gasteizko Epaitegiak onartutako ingurune irekiko neurriak gauzatzeari buruzko eskuduntza arazoa epe laburrean ebaztea komeni da, Lurralde honetako adin penal txikiko lege-hausleen interesak bermatzeaz gain, Kode Penalaren 19. eta 69. artikuluetan aurrikusten diren eskuduntzak zabaltzearen ondorioz sortuko diren beharretara egokituko den konponbidea bilatzeko.

ZERBITZU-SAREA

5. Poliziaren prestakuntza eta txanda espezializatua

Adin txikiko pertsonen ezaugarrietara eskuhartzeen egokitzapena bermatzearen, Ertzaintzaren eta Udaltzaingoaren prestakuntza hobetzea gomendatzen da eta goardia txanda bat ezartzea, non ezaugarri hauetako atxilotze bat izatekotan, adin txikiko pertsonekin eskuhartzean espezializaturiko agente talde bat aurkitzeko moduan egon beharko bailuke.

6. Polizia Judiziala

Polizia Judizialak, Auzitegi edo Fiskaltzek eskatuta garatzen dituen eskuhartzeak eraginkorragoak izan daitezten, komeni da eginkizun hauek betetzen dituzten eta adin txikikoen jurisdikzioaren zerbitzuan dauden agenteak beti berdinak izatea edo postuan epealdi nahiko luzean irautea, helburu hori betetzen dela bermatzeko.

7. Poliziaren egoitzak egokitzea

Gaur egun poliziaren egoitzek atxilotutako adin penal txikikoen egonaldirako leku egokirik ez dute. Egiturak nerabeen eta gazteen behar berezietara egokitzea komeni da, indarrean dagoen araudiari eta nazioarteko testuen iradokizunei kasu eginez.

8. Erakunde Judizialen espezializazioa

Komeni da, Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak bere Justiziaren Liburu Zurian gomendatutakoarekin eta Adin Txikikoentzako Justizia erregulatzeko Lege Organikoaren Aurreproiektuan aurreikusitakoarekin bat, adin txikikoen jurisdikzioan parte hartzen duten Epaile, Fiskal eta Abokatuek espezializatzeari ekitea. Alde honetatik, Abokatuen Elkargoetatik txanda espezializatu bat antolatzea baliagarria izan daiteke.

9. Fiskaltzen bitartekoen egokitzea

Fiskaltzek ez dute 4/1992 Legeak esleitzen dizkien izapide eginkizunetan aritzeko beharrezko bitartekorik, eta, beraz, ez daude Kode Penalaren 19. artikulua indarrean sartzeak ekarriko duen eskuduntzen zabalkuntzarako prest. Estatuko Fiskaltza Nagusiaren 1/1993 Izapideak eta Adin Txikikoentzako Justizia Erregulatzeko Lege Organikoaren Aurreproiektuak azaltzen duten bezala, karrera fiskalaren plantila egokitzea eta dagozkien eginbideak burutzeko behar dituzten bitarteko materialez hornitzea gomendatzen da.

10. Talde Teknikoak bitartekaritza lanak egiteko indartzea

Bitartekaritza alternatibak zabalkiago aplikatzeko, beharrezkoa da Talde Teknikoak baliabide pertsonalez hobeki hornitzea eta horien prestakuntza indartzea, edo, egokiago jotzen bada, bitartekaritza alorrean espezializatutako Taldeak sortzea.

11. Profesionalen prestakuntza iraunkorra

Prestakuntza iraunkorreko planak ezartzea gomendatzen dugu, adin penal txikiko lege-hausleenganako eskuhartze sisteman parte hartzen duten profesional guztien ezagupenak etangabe berritu eta gaurkotu ahal izateko.

12. Bulego Judizialak Talde Teknikoei laguntzea

Talde Teknikoak Adin Txikikoen Epaitegietako bulegoetan kokatuta dauden bitartean, gastu publikoaren racionalizazioa dela eta, gomendagarria da Bulego Judizialek administrazio funtzioetan laguntza ematea, prozedurak arintzeko xedez.

13. Talde Teknikoentzako bulegoak

Talde Teknikoen kokapena edozein dela ere, komeni da erabilitako bulegoetan zenbait areto, beharren arabera bat edo bi izatea, elkarrizketak eta ados jartzea eta bitartekaritza egintzak burutzeko egokiak izango direnak.

14. Itxarongelak

Gazteentzako justizia prozeduraren eremuan adin txikiko pertsonak jasotzeko bulego guztiek itxaroteko gelak izan behar dituzte, pribatutasun eskubideari zor zaion begirunez, diskreziorik handiena bermatzeko.

15. Agerraldiak eta entzunaldiak burutzeko aretoak

Nazioarte mailan gomendatutakoaren arabera, agerraldiak eta entzunaldiak burutzeko aretoak bista aretoen ohiko diseinukoak ez izatea komeni da, izan ere nerabeen beharrentzako egokiagoak baitira Estatuko Fiskaltza Nagusiaren 1/1993 Izapideak adierazten duen moduan, eta baita oholtzarik ez egotea eta bistak mahaiaren inguruan burutzea ere, Donostiako Epaitegian egiten den bezala.

ATENDITUTAKO POPULAZIOA

16. Hiru Lurralde Historikoetan era bereko estatistika egitea

Gaur egun, ez da biltzen adin penal txikiko lege-hausleen gaineko estatistika zehatzik, ezta neurri-batzuren edo besteren eraginkortasun handiagoa edo txikiagoa zehazteko beharrezko daturik ere. Justizian eta administrazioan informazioa biltzeko era bereko sistema jartzea komeni da; horrek, Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak bere Justiziaren Liburu Zurian egindako gomendioa haintzat hartuta, ikerketa soziologikoak eta estatistikoak egiteko bidea emango luke, eta horien bidez xedapen arau-emaeleak ezartzeak gazte-delinquentzia tasetan duen eragina ezagutu ahalko litzateke.

PROZEDURAK

17. Adin penal txikiko pertsonen identifikatze, atxilotze, aitortza, eta poliziaren egoitzetan egin behar duten egonaldirako baliozkoak diren jarraibideak

Adin penal txikiko pertsonen identifikatze, atxilotze, aitortza, eta poliziaren egoitzetan egin behar duten egonaldirako araudian ikusten diren berezitasunen aplikazio zorrotza beharrezkoa da. Alde horretatik, gaur egun erabilitako irizpidea ezartzea sustatu behar da, hau da, adin penal txikiko pertsonak poliziaren egoitzetan atxilotu eta lekualdatzea, ahal bada, saihestea, eta, edozein modutan, kalabozoko egonaldia saihestea.

18. Atestatuak, haietan adin penal txikikoak diren edo bide diren pertsonak sartuta daudenean, Adin Txikikoen Fiskaltzetara sistematikoki igortzea

Polizia-atestatua igorri eta Instrukzio Auzitegi eta Goardia Auzitegien bidez izapidatzearen ondorioz Adin Txikikoen Fiskaltzan sartzeko erregistroan sartu arte egun atzematen diren atzerapenak saihesteko, atxiloketa Fiskaltzen lanorduetatik kanpo gertatzen denean, partehartzailereren bat adin txikikoa dela susmatu edo ezagutzen bada polizia agenteek Fiskaltza horietara hurrengo egunean edo hurrengo lanegunean zuzenean igortzea gomendatzen da.

19. Beharraren araberako txosten teknikoan aniztasuna

Fiskaltzek eskatuta Talde Teknikoek burututako txostenak adin txikiko ustezko lege-hausleen beharretara egokitzea gomendatzen da, eta arrazoi pertsonal edo soziofamiliarrek, eta gertaeren izaerak eskuhartze behar berezirik erakusten ez duten kasuan edukia mugatuaz. Bide hau Gasteizko eta Donostiako Epaitegietan ezartzen hasia da, prozedurak azkartzeko eta familien intimitatean sudurra ez sartzeko.

20. Talde Teknikoaren barruan koordinatzailearen txandakako figura orokortzea

Gasteizen txandakako izaeraz dagoen koordinatzailearen figura Bilboko eta Donostiako Epaitegietara esleitutako Talde Teknikoetara zabaltzea gomendatzen da. Figura hau kasuak banatzeaz eta Fiskaltza eta Auzitegiekiko harremanez arduratuko litzateke, eta Taldeko kideen artean desadostasunak izanez gero, egin beharreko txosten mota erabakitzeko pertsona egokia izan daiteke.

21. Informazio-liburuskak egitea

Nerabeen eta beren legezko ordezkarien aldetik dauzkaten eskubideen eta dagokien prozeduraren ezagupen hobea bermatzeko, informazio-liburuska batzuk egitea gomendatzen da, argi idatziak eta erabiltzaileen ulermen mailara egokitutako hizkuntzan idatziak, une bakoitzean dituzten eskubideak eta epai jardueraren aldi ezberdinak azalduko dituztenak. Liburuska horiek Komisaldegi guztietan, Adin Txikikoen Fiskaltzetan, Adin Txikikoen Epaitegietan, Talde Teknikoak lekutzen diren egoitzetan eta erabakitako neurriak betearazteko Administrazio eskudunen egoitzetan eskuragai izatea komenigarri da.

22. Ahozko informazioa

Era berean, prozeduran parte hartzen duten profesionalek, aldi bakoitzean, horren jarraipenari eta nerabeak dauzkan eskubideei buruzko azalpen argiak ematea komeni da. Ikuspuntu horretatik Abokatuen partehartze aktiboagoa, nerabeen beharretara egokituagoa eta adin txikikoen jurisdikzioan ezarri daitekeen prozeduraren berezitasunei egokiagoa gomendatzen da. Aldi berean, agerraldietan eta entzunaldietan erabiltzen den hizkuntza, ahal den neurrian nerabeen eta beraien familien ulermen gaiatsunera egokitzea gomendatzen da.

23. Prozeduraren pausoetan erabilitako denbora gutxitzea

Gaur egun prozedura ezartzeko behar diren epeak gehiegizkoak dira. Haren esparruan ezarritako neurriei egozten zaien xede hezitzailea kontuan izanik, jarduerak berehalakotasun handia eskatzen dute, beraz, prozedura bizkortzeko lan-modu berriak sartzea nahitaezkoa da.

NEURRIAK EZARTZEKO BIDEAK

24. Ingurune irekiko neurriak betetzeko beharrezko baliabide pertsonal eta materialak eskura izatea

Beharrezkoa da ingurune irekian neurriak betearazteaz arduratzen diren Administrazioek neurri horiek betetzeko beharrezko baliabideak egokitzea edo sortzea. Behar hau Bizkaian eta Gipuzkoan atzematen da bereziki zaintzapeko askatasun neurriak betearaztean, Lurralde horiek ez baitaude zuzeneko eskuhartzea bermatzeko pertsonaz hornituta. Komunitatearen onurarako zerbitzuak egitera behartzen dituen neurrien eraginkortasuna nerabearen beharretara egokitzearen eta arau-haustearen jatorriak prestazioaren edukiarekin duen harremanaren baitan

dago. Horrela, hiru Lurraldeetan alternatiba bideragarriak gehitzea komeni da, baina Araban batik bat, bertan gaur egun esparru horretarako erakunde bakar bat baitago hitzartua.

25. Asteburuan barrualdi neurriak betetzeko bitartekoen egokitzea

Asteburuko barrualdi neurria betetzeak, gaur egun gutxi erabiltzen denak, espreski diseinaturiko jarraibidea behar du. Egungo sistema ez da egokia nerabeak barrualdi zentro baten bizitzan duen partehartze soilean oinarritzen delako, eta zentroaren eginkizunak iraupen luzeagoko neurrietara bideratuta dagoelako. Dena den, zentro horietan ezartzea egokia izan arren, beharrezkoa da neurriaren iraupen laburrera egokituko diren eskuhartze motak proposatzea.

26. Izaera terapeutikoko zentroan barrualdi neurriak betetzeko baliabideak izatea

Gaur egun zentro terapeutikoez ez diete adin txikiko pertsonen behar bereziei erantzun egokirik eskaintzen. Dauden baliabideak nerabeen behar berezietara egokitzea beharrezkoa da, neurria ordenamendu juridikoan aurreikusita dagoela jakinda.

27. Mutikoez barrualdi itxi-neurriak betetzeko beharrezkoak diren baliabideak izatea

Gaur egun Euskal Autonomia Erkidegoan ez dago mutikoez erregimen itxian barrualdi neurriak betetzeko prestaturiko zentrorik. Horrelako ezaugarriak izango dituen zentro bat eraikitzen ari dira Zumarragan, eta pentsatzen da 1999an zabaldu ahalko dela. Bere diseinu eta antolakuntzan zerbitzuaren kalitatea bermatuko duten irizpide material, pertsonal eta funtzionalak izatea eta bertan izango diren adin txikiko pertsonen eskubideen errespetura egokitzea gomendatzen da.

28. Nerabeei eta horien familiei zuzenduriko barrualdi ikas-zentroei buruzko informazio-liburuskak egitea

Nahiz eta zentro guztiek beren helburu eta eginkizunak zehazten dituen hezkuntza-proiektua eduki, eta sartu eta berehala nerabe guztiei zentroaren funtzionamendu-araudiaren kopia eman, ona litzateke argitasunez eta nerabeen ulermen mailara egokitutako hizkuntzan zentroaren helburu eta funtzioak azalduko lituzkeen informazio-liburuskak bat eskaintzea. Adin txikiko pertsona bakoitzari eta horien

ordezkari legalei ale bana ematea gomendatzen da, Epaitegian, barrualdi neurria ezarri eta gero, erreklamazio edo iradokizunen bat aurkeztea beharrezkoa edo egokia ikusten badute zein instantzia administratibo edo judizialtara jo dezaketen zehazki azaldu behar zaielarik.

29. Ingurune irekiko neurria betetzeko egun erabiltzen diren epeak laburtzea

Prozeduraren beste aldietan bezala, neurriaren zenbait zati edo zenbait neurriren betetze eraginkorrari ekiteko egun erabiltzen diren epeak, gehienbat zaintzapeko askatasuna eta tratamendu ambulatorioaren kasuetan, egozten zaien helburu hezitzailea betetzeko luzeegiak dira, helburu hau eskuhartzeen berehalakotasunerako baldintzatuta baitago. Erakunde eskuhartzaileei beraien jardunak bizkortzea gomendatzen zaie, bereziki ebazpen batek irmotasuna hartzen duen egunetik betearazteko Administrazio eskudunari haren edukiaren berri eman arteko epeak laburtzea alegia.

30. Ingurune irekiko neurriei buruzko informazio-liburuska bat egitea

Ingurune irekiko neurriak betearazteaz arduratzen diren Administrazio eskudunei neurri bakoitzaren edukia, helburuak eta funtzioak nerabeen ulermen mailara egokitutako hizkuntzan eta argitasunez azalduko dituzten informazio-liburuskak egitea gomendatzen zaie. Liburuska horien ale bana adin penal txikiko pertsona bakoitzari ematea gomendatzen da, hala nola bere legezko ordezkari, Epaitegian, barrualdi neurria ezarri eta gero, erreklamazio edo iradokizunen bat aurkeztea beharrezkoa edo egokia ikusten badute zein instantzia administratibo edo judizialtara jo dezaketen zehazki azaldu behar zaielarik.

31. Barrualdi zentroetan hobekuntza estruktural batzuk sartzea

Barrualdi zentroetan ingurune fisikoa hobetzeko zenbait aldaketa egitea gomendatzen da. Aramaio eta Ortuellako zentroetan leihoen burdinesien ordeztasun sistema berriak jartzea egokia izango litzateke; bai erabiltzaileentzat bai inguruan bizi direnentzat segurtasun berme berberak izango litzukete eta ez lirateke hain nabarmenak izango. Ortuellako zentroak, bestalde, beste berrikuntza lan batzuk beharko litzuzke, gaur egungo egoeran baldintza egokietan 8 neraberen barrualdia bermatzeko leku txikiegia eskaintzen baitu. Zentroak, era berean, tenperatura baldintza egokia bermatuko lukeen berokuntza sistema bat jarri beharko luke. Azkenik, gerta daitezkeen arrisku egoerak saihesteko, zentro guztietan hustuketa simulazio sistematikoak egitea gomendatzen da.

32. Barrualdi zentroetan ezargarri diren zehapenak egokitzea, Adin Txikikoen Justizia Erregulatzeko Lege Organikoaren Aurreproiektuko aurreikuspenen araudia betetzen ez den kasuetarako

Gaur egun zentroyen funtzionamendua zuzentzen duen araudian aurreikusitako zenbait zehapen ez dira egokiak Adin Txikikoen Justizia Erregulatzeko Lege Organikoaren Aurreproiektuaren arabera, eskubideak mugatzen dituelako. Eta hori, nagusiki, Mendixola Hezkuntza Zentroaren haritik dator, bertan nerabe zigortuak indarrez egotera behartzeko zona bat baitago. Nahiz eta oraindik indarrean ez egon, europar ikerkuntzarik berrienek gomendatutakoarekin bat datozen xedapen batzuetara egokitzea komeniko litzateke.

33. Barrualdi hezkuntza-zentroetan pribatutasun eskubidearen bermea

Segurtasun arazoek jartzen dituzten mugak aintzat hartuta, egituren diseinuan, funtzionamenduan, zerbitzuaren antolaketan eta harreman jarraibideetan, barneratutako nerabeen pribatutasun eskubidea bermatzeko beharra kontuan hartzea nahitaezkoa da.

34. Barrualdi hezkuntza-zentroetan baimenik gabe ez itzultze kasuetarako jarraibideak arautzea

Agintari eskudunek, barrualdi epai-neurri bati helduta dagoen nerabea baimenik gabe zentroya itzultzen ez den kasuan ezartzeko jarraibideak idatziz jartzea gomendatzen da.

35. Barrualdi hezkuntza-zentroetan tutoretza bikoitzaren sistema

Langilegoa erabiltzaileen beharretara hobeki egokitzea bermatzeko, tutoretza sistema bikoitza ezartzea gomendatzen da, gizonezko eta emakumezko bana, ahal izanez gero.

36. Transizio programa baten diseinua eta aplikazioa

Barrualdi neurriei buruz gaur egun agertzen den arazo nagusietariko bat nerabea zentroytik irten eta bere inguru soziofamiliarrean berriro sartzeko unea da. Prozesua azkartuko duen programa ahal den epe laburrenean diseinatzea eta abian jartzea

gomendatzen da. Programak kontuan hartu beharko du nerabeak familiara itzultzeko edo bere aldetik bizitzen hasteko daukan prestakuntza, eta baita familiaren prestakuntza ere. Azken aspektuari dagokionez, programa honen eta gizarte zerbitzuen esparruan garatzen diren eskuhartze eta hezkuntza familiarren programen artean lankidetzeta eta koordinazio bideak ezartzea komeniko litzateke.

37. Parte hartzeko tresnen hobekuntza

Nerabeari eta horren ordezkari legalei haren garapen pertsonalean, harremanetan hezkuntza mailan eta osasunean eragin zuzena izan dezaketean erabakietan parte hartze maila handigorako bideak emango dizkieten mekanismoak bultzatu behar dira.

38. Ereklamatzeko bide formalak

Beharrezkoa da neurriak betearaztea erregulatzen duen araudiak, barrura nahiz kanpora begira dauden erreklamazio bideak argi eta garbi zehaztea, eta informazio hori argi eta nerabeen ulermen mailara egokitutako hizkuntzan idatzitako liburusketan agertzea. Liburuska horiek Epaitegietan, Fiskaltzetan eta betearazpenaz zuzenean arduratzen diren zerbitzuetan eskura egotea komeni da.

39. Lanbide beharretara egokitzen den prestakuntza iraunkorra

Neurriak gauzaten parte hartzen duten profesionalen prestakuntza iraunkorra bermatzea beharrezkoa da, ezagupenen gaurkotzea, bestelako testuinguruetan emaitza positiboak ematen ari diren egiteko moduak zerbitzu-bideetan sartzea eta zerbitzuaren kalitatearen gutxitzea ekar dezaketean egunerokotasuna saihestea ahalbidetzeko.

ERAKUNDEEN ARTEKO KOORDINAZIOA ETA ELKARLANA

40. Hezkuntza zerbitzuen elkarlana

Sarritan, ohiko hezkuntza-curriculumera moldatzeko zailtasun handiak agertzen dituzte Adin Txikikoen Epaitegietan izapidatutako espedienteetan sartutako gazteek, batzuetan horien liskar mailak larriagotuta. Gaurkoz, itxuraz erantzun egokia ematen duten bitarteko bakarrak, lehengo heziketa konpentsatzaileko ikastetxeak dira prozedura hauetan zuzenean parte hartzen duten profesional guztiek adierazten dutenaren arabera, eta zentro horiek, egun, hezkuntza araututik kanpo daude. Beharrezkoa da hezkuntza alorretik egoera horiei irtenbideak

emateko bitartekoak egokitzea, LOGSE legeak iradokitzen duen aukera berdintasunerako filosofiaren arabera.

Beste alde batetik, premiazkoa da Eusko Jaurlaritzan hezkuntza alorreko Sail eskudunak berehalako irtenbidea diseinatzea, Justizia, Ekonomia, Lan eta Gizarte Segurantzaren Saileko Justiziariekiko Lankidetzaren eta Giza Eskubideetarako Zuzendaritzarekin elkarlanean; horrela, barrualdi neurri judizialak betetzen ari direla, beren komunitate-inguruneko ikastetxeetara joaterik ez duten gazteen hezkuntza eskubideak bermatu ahalko dira.

41. Osasun zerbitzuekin elkarlana

Gazteentzako justizia eremutik, batzuetan, osasun zerbitzuen partehartzea eskatzen da, osasun mental zerbitzuenatik. Gomendatzen da, jardueren egokiera eta eraginkortasuna hobetzearren, beharrezkotzat jotzen denean eta burutu aurreko faseetan haien aholkularitza eskatzea.

Beste aldetik, nerabeen ezaugarri bereziek tratamendua, egokitzea jotzen denean, ahalik eta lasterren hastea eskatzen dute. Beraz, beharrezkoa izango litzateke, kasu horietan, osasun zerbitzuek gaur egun dauzkaten itzarote zerrendak laburtzea.

Azkenik, nahitaez kotzat jotzen dugu, drogomenpekotasun arazoak dituzten nerabeen behar berezietan erantzuna eman diezaikeen baliabideak eskura izatea.

42. Gizarte zerbitzuen elkarlana

Adin txikiko lege-hausleenganako eskuhartzearen eremuan gizarte zerbitzuen partehartzea funtsezkoa da, bai ingurune irekiko hainbat neurriren aplikazio fasean, bai barrualdi neurri bat bukatutakoan, nerabea bere inguru soziofamiliarera itzultzeko prestaketan. Gomendatzen dugu, hortaz, zerbitzu hauek, eta haurrentzako zerbitzu espezializatuek bereziki, gazteentzako justizia alorretik eskatu ohi zaien laguntza ematen segi dezatela, eta eskuhartze epeak, batzuetan luzeegiak, ahal den heinean, laburtzea.

ZERBITZUEN KONTROLA ETA EBALUAKETA

43. Neurriak betearazteko zerbitzu eta zentroen aldizkako kontrola

Egun, neurriak betearazteko administrazio eskudunek ezarritako kontrol sistemak ez daude eskuhartzearen kalitatea bermatzeko egoki garatuta. Txostenak igortzean

eta, barrualdi neurrien kasuan, zentroetara bisita ez sistematikoetan oinarritzen da funtsean. Bisita horiek, baina, ez dute zentroaren funtzionamendua, aplikatutako jokabidea ezta erabiltzaileen artean eta erabiltzaile eta hezitzaileen artean sortzen den harreman mota ere behatzeko beharrezko ezaugarriarik agertzen. Honen ondorioz, ikuskapenerako honelako mekanismoak erabiltzea gomendatzen dugu: erabiltzaileen eskubideak betetzea eta zerbitzuaren kalitatea berma ditzaketen irizpide material, pertsonal eta funtzionalen aplikapenaren kontrolari eta ikuskapen iraunkorrari lagunduko dietenak.

44. Zerbitzuen ebaluaketa kualitatiboa

Ebaluaketari dagokionez, nerabeen beharrak hobekien betetzeko eta berauen eskubideak errespetatzeko eskuhartzeko jarraibide egokiak ezartzen lagunduko duten eredu kualitatiboak sistematikoki erabiltzea gomendatzen dugu, beti ere bitzita autonomorako eta harreman gaitasun egokiak garatzeko trebatzearen.

45. Neurriak Fiskaltzetatik jarraitzea

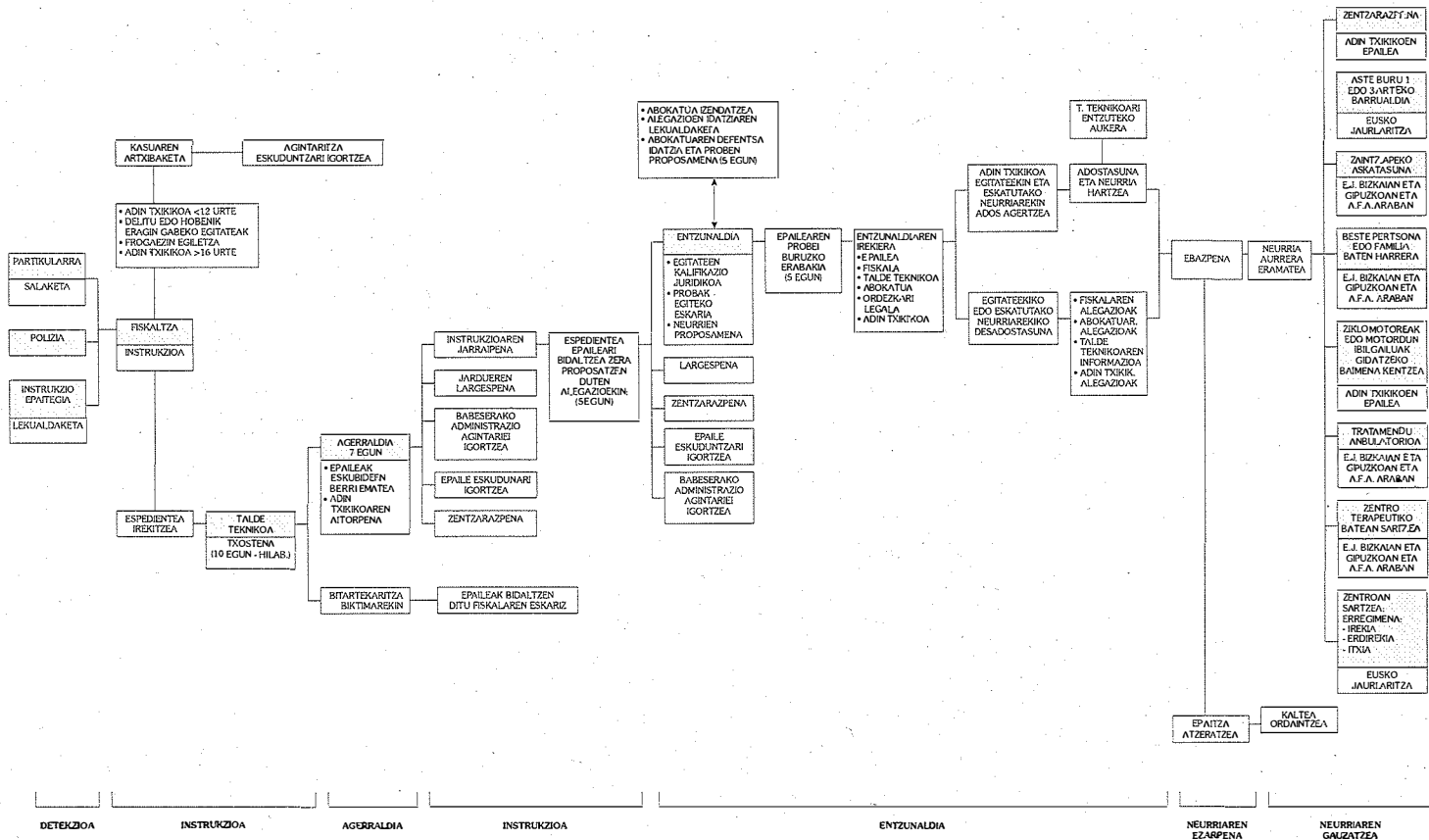
Adin Txikikoen Fiskaltzek Adin Txikikoaren Babes Juridikoaren 1/96 Legeak zentroetan diren adin txikiko pertsoneri buruz xedatzen dituen zainketa funtzioei sistematikoki ekitea gomendatzen dugu. Horretarako, beren esku dituzten funtzioak betetzeko baliabide pertsonal eta materialak adierazirikoaren arabera aurreikustea komeni da.

46. Neurriak betetzearen kontrol judiziala

Egokia izango litzateke, administrazio eskudunek sistematikoki eta aldizka igortzen dituzten txostenei esker neurriak betetzeari buruz egiten den kontrol judizialarekin batera, Adin Txikikoen Epailerek eskuhartzeen zuzeneko kontrola sarriago egiteko aukera izatea.

ERASKINAK

2. GRAFIKOA: ADIN TXIKIKOEN EPAITEGIETAN APLIKATUTAKO PROZEDURA

Iturria: 4/1992 Legea, ekainaren Sekoa, Adin Txikikoen Epategien Eskuduntza eta prozeduraren Lege Erreformatzailearen erreformaren gainean. Prestaketa: SIIS-Dokumentazio eta Ikerketa Zentroa.

**19. TAULA: PROPORZIOA NEURRIEN APLIKAZIOAN
(1996 eta 1997ko lehen sei hilabetekoa)**

	ARABA Gasteizko Adin Txikikoen Epaitegia		BIZKAIA Bilboko Adin Txikikoen Epaitegia		GIPUZKOA Donostiako Adin Txikikoen Epaitegia		EAE	
	Neurrien kopurua	%	Neurrien kopurua	%	Neurrien kopurua	%	Neurrien kopurua	%
GUZTIRA	157	100	237	100	50	100	444	100
Ohartarazpena	36	22.9	146	61.6	25	50.0	207	46.6
Asteburu bat eta hiru asteburu bitarteko barrualdia	3	1.9	5	2.1	0	0.0	8	1.8
Zaintzapeko askatasuna	42	26.8	20	8.5	12	24.0	74	16.7
Beste pertsonak edo famili nukleo batek hartzea	1	0.6	0	0	0	0.0	1	0.2
Komunitatearen onurarako egin beharreko lanak	34	21.7	29	12.2	7	14.0	70	15.8
Tratamendu ambulatorioa edo zentro terapeutiko batean sartzea	5	3.2	1	0.4	0	0.0	6	1.3
Erregimen irekiko zentro batean sartzea	6	3.8	3	1.3	1	2.0	10	2.3
Erregimen erdirekiko zentro batean sartzea	27	17.2	30	12.6	2	4.0	59	13.3
Erregimen itxiko zentro batean sartzea	3	1.9	3	1.3	3	6.0	9	2.0

Iturria: Gasteiz, Bilbo eta Donostiako Adin Txikikoen Epaitegiak. Egilea: SIIIS-Dokumentazio eta Ikerketa Zentroa.